

Het is 1947. Ik heb geen enkele heldere herinnering aan dat jaar, maar ik weet dat ik toen elf jaar ben geworden. Ik zat in de klas bij meester Terra. Elke schooldag begonnen we met het bijwonen van de schoolmis van kwart voor acht in de kerk. De vroegmis was dan net afgelopen. Die begon om zeven uur. Wij vertrokken nuchter van huis, want we gingen altijd ter communie. We namen dan ons brood in een pakje, in krantenpapier verpakt, mee en aten het na de mis op, ik denk op het schoolplein. Vrijwel alle leerlingen kwamen lopend naar school. Wij waren wat de afstand betreft goed bedeed: tien minuten. Sommigen liepen meer dan een half uur. Ik beschrijf nu de wandeling daarheen, vanaf Westeinderweg 9 (toen Westeinde D7) tot aan de kerk.

Het pad langs ons huis liep schuin omlaag. Als je veel zin had liep je meteen al op een draf en was je binnen enkele minuten op school. Maar vandaag loop ik op mijn gemak en kijk goed om me heen. Allereerst kijk ik natuurlijk even links naar de boerderij van buurman ('vader') Krijnsen. Niet dat ik bij hem aanloop, dat kan vanmiddag uit school nog wel. Mijn rechterbuurman Jan Leeuw rijdt net met de melkkros de bussen met melk naar de weg.

De boerderij van de gebroeders Jan en Arie Leeuw. Deze foto dateert uit de jaren vijftig. De keuken bevond zich links voor op de kop van de koegang. Ons huis op de achtergrond was toen al verbouwd.

Zijn broer Arie kijkt hem na. Moeder Ant (de weduwe Leeuw-Schipper) zit als altijd in haar keuken. Je ziet haar niet vaak buiten. Wij spreken haar wel eens, en dan zeer kort, als we de melk gaan betalen. We halen twee liter per dag, in een grote platte grijze pan, waar wel eens wat melk uitschommelt als we over het hekje moeten klimmen dat op de erfgrans staat.

Ik loop langs het slootje tegenover het land van Sasburg, de Lazarusweid. Dat loopt tot aan het oprijpad van Rohof en buigt dan af naar de Zomerdijk. Dat is het eerste slootje dat we 's winters passeren, als het flink gevroren heeft en we voor de verandering eens achter de huizen schuin oversteken. Dat gaat een stuk sneller, denken we, maar dat lijkt maar zo. Meestal moeten we dan eerst even het golvende ijs op de 'kuil' achter Leeuw proberen. En dat houdt je op, vooral als je nog even gauw een 'nat poôt' haalt. Want dan moeten je schoenen uit en je sok om die uit te wringen. Moeder Rika Rohof zwaait haar zoons Theo en Jan uit. Haar oudere zoons, Sander en Ben, zijn al veel eerder naar hun werk vertrokken. De hond Wanda wandelt om huis. Wanda's reputatie is niet om over naar huis te schrijven. Thuis zetten wij in onze gedachtewisselingen regelmatig 'den' achter zijn naam. Op de beschuldiging dat Wanda het op een schaap van buurman Sasburg zou hebben gemunt, had vader Dirk Rohof, die niet voor een gat te vangen en rad van tong is, geantwoord: 'Had-ie 'n staort? Oh, nee? Nou, dan is 't e maanes niet, want maanes het een staort!'

Jongens van Veken aan het spelen op de boomgaard van Leeuw. In strenge winters woei dat deel van de Westeinderweg vaak vol met sneeuwbanken waardoor verkeer heel moeilijk was. V.l.n.r.: Ad, Ruud, Ton en Hans Veken.

De wegsloot tussen Leeuw en Rohof ben ik zorgeloos gepasseerd. Dat is niet altijd zo. Dikwijls, en dan vooral 's avonds als het donker is naar huis komend uit het Lof van zeven uur, ga ik halverwege alvast maar aan de andere kant van de weg lopen: er staat flink wat riet ter plaatse en riet ruist, ik ben daar altijd wat huiverig voor. Met de bullebak en tientoonelfrib heb ik weliswaar nog nooit persoonlijk kennis gemaakt, maar ik weet van hun bestaan. Overdag echter heb ik geen centje pijn, je loopt

er zo langs, daar ben ik al bij Rinkel, waar de meiden Agatha en Vera, en Jaap, die in mijn klas zit, ook op weg gaan. Met Jaap zal ik het volgende jaar regelmatig op de fiets naar de A.C. de Graafweg fietsen. We gaan dan aan het werk op de bouw van Jan Veeken, die pas met Gré Kuip is getrouwd, en woont in het huis naast de boerderij van Jans vader. We zijn nog niet op de hoogte van ons uurloon, maar we gaan uit van een kwartje per uur. De Rinkels wonen in een huis dat een halve eeuw later door menigeen met belangstelling voor huizentypes hoogst interessant zou zijn gevonden, maar nu vinden we dat gewoon een oud huis. Het staat hoog op een terp, is langwerpig en voornamelijk van hout. Ik ben wel eens een keer met Jaap mee binnen geweest in de huiskamer. Buurvrouw Rinkel lag ziek in de bedstee, maar trok zich toch even aan de papegaai omhoog om te kijken wie er met Jaap meekwam. Naast Rinkel de bouw van de gebroeders Kok. Een lorrie loopt van de weg af zo'n honderd meter het land in. Daar ergens staat een klein boetje, daar gaat Ewald Renckens altijd heen. In de bocht, bij Gert Beerepoot, zie ik zijn zoon Tinus net de druivenkas binnengaan. De druiven van Beerepoot zijn eersteklas. Maar ik ben eerder in Tinus geïnteresseerd omdat hij in het eerste van Spartanen speelt. Zondag spelen ze uit tegen St. Bavo, een wedstrijd om het kampioenschap. Daar ga ik ook heen, tenminste als ik meekan in de bus van Kuip. Voorbij het huis van Piet Stam, de straatmaker, dan het gezin van Jaap Bakker (zoon Nico zit bij mij in de klas), dan de oude buurvrouw Hoogewerf. Die is pas uit de boerderij naast ons verhuisd. Cor Hoogewerf woont nu naast ons. Nelie Beerepoot rijdt net samen met haar zus, schooljuffrouw Vronie Beerepoot, richting de kerk. Moeder Jantje Machtel staat met haar buurman Daan Nierop, de smid, te praten. Daan heeft de smidse in een schuur achter zijn huis. Ik ben daar nog nooit binnen geweest. Mijn broer Piet wel. Hij moest een gieter terug gaan halen, die mijn vader ter reparatie daar had gebracht. Piet was onverrichter zake weer thuisgekomen: Daan was verontwaardigd geweest dat hij nu al de gieter was komen halen en had Piet min of meer van het erf af gestuurd. Daan schijnt veel laswerk te doen voor Roemer. En hij heeft ook het onderhoud van de kachels in onze kerk, al is hij dan niet rooms. Deken Jacobs gaat oecumenisch te werk: 'Die man heeft ook recht op een stuk brood.' Aan de overkant van de weg ligt de 'boogerd' van Bijman. Siemen heeft pas een hele rij jonge perenbomen langs de weg aangeplant, Saint Remi's zijn het. Dan komen we langs het huis van Ewald Renckens. Achter dat huis staat nog een huisje: daar woont Jan Blo(e)m met zijn vrouw. Jan is al heel oud, hij staat soms voor het huis aan de weg te kijken. Mogelijk is hij in zijn jonge jaren een goede schaatser geweest, want we zeggen vaak: Zoem, zoem, gaan de schaatsen van Jan Bloem.

Dan de sloot rechts, de brug erover in de bocht bij het grote vierkante huis van de familie De Haan, vader Jaap, moeder Boudien, broer Niek (?) en de kinderen Vera, Jacques, Kees en Monique. Op de schuur een bord met het opschrift: Labor omnia vincit. Ik toef natuurlijk even langer bij Monique dan bij de anderen: in 1947 heet zij nog Monie, maar, geheel meegaand in de trend van die tijd, zal zij die naam wijzigen in Monique. Zij is een spetter, benut haar kansen optimaal en trouwt met Kees Kuis, rechtsback in het Nederlands elftal. Aan de overkant staat een oud dubbel woonhuis. De rechterkant is niet meer bewoond. Links woont de familie Manshanden. Vader Jan werkt als chauffeur bij Roemer. In die functie ontmoet hij soms mijn vader, wanneer hij een wagen zand of stenen komt afleveren op de plaats waar mijn vader voor de Vier Noorder Koggen aan het straten is. Daaruit is bij Jan de behoefte ontstaan om zo nu en dan bij ons aan te komen. Hij komt dan eigenlijk om 'rond te vragen'. Jan meldt zich dan bij de achterdeur. Mijn vader zit op zijn gewone plaats, aan tafel schuin naast de kachel, Jan gaat zitten aan de korte kant met zijn rug naar de Zomerdijk. Wij, enkele van mijn broers, Piet en ik bijvoorbeeld, zitten achter de kachel. Wij verheugen ons al bij voorbaat. Jan kan het namelijk geweldig vertellen, maar in mijn vader treft hij niet het juiste gehoor. Die luistert zwijgend en met onbewogen gezicht naar hem. Dat hindert Jan niet. Hij praat aan één stuk door. Hij weet dat wij met grote aandacht luisteren. Slechts af en toe, tijdens een adem-pauze, kijkt hij even langs vader onze kant uit. Daarbij gaat zijn hoofd licht op en neer, alsof hij ja knikt. Wij proberen ons gezicht in de plooi te houden, maar hebben daar moeite mee. Rasverteller die hij is, vertelt Jan bijna altijd dezelfde verhalen. Die hebben vaag iets met het werk te maken, maar de hoofdrolspelers zijn altijd afkomstig uit de families Roemer en Stam. Die worden in zijn verhalen niet met name genoemd, maar slechts aangeduid. Maar wij weten wie hij bedoelt. Mijn vader

De huizen van respectievelijk De Haan en Renckens. Voor het huis van Renckens staan de Hongaarse zusjes To en Margriet Varga. Margriet trouwde later met Ewald Renckens.

ook, maar die heeft geen moeite zijn gezicht ernstig te houden. Vooral wanneer Jan overeind komt en richting de kachel loopt: hij trekt het deksel open en, floep, daar gaat zijn tabakspruim vergezeld van een flinke straal tabakssap de kachel in. Spoedig daarna vertrekt Jan dan. Naast De Haan woont en bakt bakker Schoutsen.

Bakker Dirk Schoutsen aan het werk in de bakkerij.

Door de ramen van de bakkerij zie ik de gebroeders Piet en Jaap aan het werk. Er is sprake van dat zij plannen hebben om te emigreren naar Canada. Aan de overkant passeer ik de huizen van Arie Kraakman en Cor Roozendaal. Daarnaast ligt de boerderij van Dirk Schipper met aan de overkant, naast bakker Schoutsen, de erbij horende boomgaard plus grote notenboom. Tegenover de bakker woont de burgemeester, een deftig heer in een deftig huis, en zijn dochter, onze juffrouw Commandeur, die altijd de tweede klas les geeft. Ernaast de tuin met aan de weg een heining, waar het hoge erf schuin afloopt naar de weg. Op de terugweg van school loop ik dan altijd over het paadje van die helling, dat loopt even lekkerder op zo'n pad, dan op

Het huis van Weel met bomen en gevogelte.

de harde weg. Dan het huis van de familie Weel. Met de geweldige tuin eromheen en naar achteren. Hoge bomen met allerlei oude peren- en appelrassen.

Bij Weel lopen we gemakkelijk in en uit. Er is daar altijd wel iets te beleven. Ze hebben een interessante hond, Doela genaamd, eigenlijk Abdullah, het is een Arabische hazewindhond, denk ik. Laatst heeft Klaas nog geprobeerd aan te tonen hoe hard die hond wel kan lopen. Hij had een apparaat, een slingerwiel met een lang touw, en aan het eind van het touw zat een doek. Het wiel werd gedraaid en Doela erachteraan! Naast Weel wonen Hillebrand Klaver en zijn vrouw. Voor mij zijn dat eigenlijk een beetje oom Hil en tante Neeltje, want 'vader' Krijnsen zegt dat ook. Neeltje Zeeman is een zuster van zijn moeder. Zij wonen in een mooi huis, met in de keuken een koperen pomp. Een enkele keer kom ik daar samen met Piet Krijnsen, zij het niet verder dan de keuken. Wij worden dan altijd binnengelaten door juffrouw Schouten, de bediende. Het is er rustig en deftig.

Bij Roemer aan de overkant is Cees Appelman, de metselaar, bezig een muur te metselen voor het nieuwe huis van Roemer. Het komt in de plaats van de oude boerderij waarin Roemer zijn garage had en die vlak voor het eind van de oorlog door de Duitsers in brand is gestoken. Aan de weg stond toen nog de benzinepomp en er was ook een kraan aangesloten op de waterleiding. Daar zat een slang aan waarmee de auto's van Roemer werden schoongespoten. Een enkele, wat stoutmoediger jongen dan ik, wilde soms de kraan wel eens aandraaien en de slang even op iets anders richten dan de auto's. Dat moest vader Tinus niet zien, want dan liet hij je luidkeels in niet mis te verstane bevoordingen weten waarheen je moest opdonderen.

Het huis Kerkstraat 84, anno 2015. Van ± 1930 tot 1955 bewoond door Hillebrand Klaver en Neeltje Zeeman.

Garage Roemer met materieel en verschillende werklieden, onder meer Jan Manshanden en Ferry Varga. Foto van voor de oorlog.

Ook nu staat er een aantal zware GMC vrachtwagens op het pad. In een ervan zit Ben Smiers achter het stuur.

Voor de winkel van Ma Koomen dartelt een hondje. Het is nogal een keffertje, hij heet Doessie, maar doet je geen kwaad. Dat doen Ma en haar broer Toon ook niet. Ma verkoopt wat men noemt galanterieën, maar als ik er voor mijn moeder een boodschap moet doen is het altijd voor een kaartje brat: wol om sokken mee te stoppen.

Dan komen er nog twee neringdoenden, Piet Mooij, electricien, en Leo Boos, de fietsenmaker. Johan Mooij, zoon van Piet, rijdt net weg op zijn fiets met het karretje erachter en Leo Boos neemt een fiets van Dick Rinkel uit het Oosteinde in ontvangst. Die heeft een lekke band en kijkt wat sip. Leo stelt hem gerust: 'Uit school is-ie weer klaar.'

Bij Klaas Zuiker aan de overkant staan de hoge perenbomen in bloei. In het land achter het huis is een sloot waar jongens uit de buurt, Klaas Weel, Cees en Go Terra, Sjaak en Cees de Haan, zomers graag zwemmen. Maar die lamstralen trappen de kanten van de sloot in! Ik ben benieuwd of dat deze zomer opnieuw zal gebeuren. Klaas heeft gedreigd dat hij prikkeldraad in de sloot zal gooien. Nou, dat zal wel een loos dreigement zijn, maar misschien zijn die jongens er toch door beleerd. Vlak achter het huis hebben de broers Jan en Piet Commandeur nog een bouwerijtje. Daar telen ze heel fijne worteltjes en bloemkool onder glas. Soms moet ik voor mijn moeder daar speciaal die worteltjes kopen.

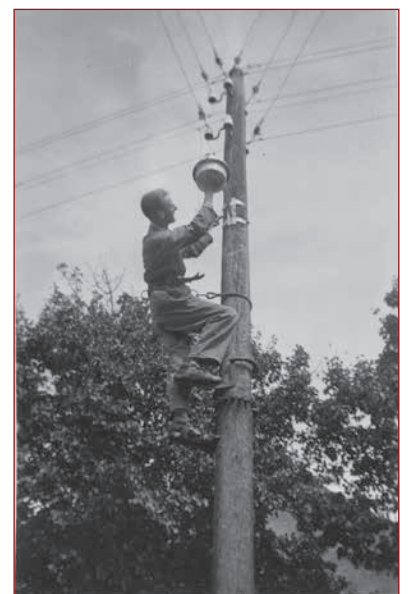
Piet Commandeur woont naast Leo Boos en daarnaast Klaas Koeman, de melkboer. Om in de winkel te komen moet je over de brug,

want er is hier nog steeds een slootje dat verder doorloopt voor het huis van Bertus Kok op de hoek van de Kerkeweg en dan rechtsaf doorloopt naar de Zomerdijk. 's Winters als deze sloot en die aan de overkant tussen het huis van meester Terra en de boerderij van Dorus Bot is dichtgevroren, wordt er voor schooltijd, of in de pauze, even schotsen getrapt. En het zijn natuurlijk Ko en Wim Koeman die het laatst de sloot overrennen, soms op hele kleine schotsies. En ze komen nooit met een nat poot in de klas. Daar hoeven ze thuis natuurlijk ook niet mee aan te komen. Ik heb gehoord dat vader Klaas er thuis behoorlijk de wind onder

heeft. De jongens willen af en toe wel eens wat klammen met mekaar, waar gebeurt dat niet? En een enkele keer wordt Klaas er dan mee aan. Hij hoeft dan, zo zegt men, maar één keer zijn stem flink te verheffen, en dan staan Jan, Ko en Wim binnen de kortste keren rechtop tegen de kamerwand. Klaas komt wel eens bij ons thuis om met Meindert Boon en mijn vader te klaverjassen. Klaas kan het dan niet laten om naar een van ons even zijn hand uit te steken. Dan schrik je even, want aan een van zijn vingers ontbreekt de helft. Hoe dat zo kwam? Ja, zegt Klaas, ik liet me een keer op de po zakken, en net die vinger ertussen, roetsj, finaal de helft eraf. Voorbij de boerderij van Dorus Bot zie ik de zusters van het St. Agnes de straat oversteken op hun weg naar de kerk. Het wordt tijd, de mis begint zo. Ik haal de zusters nog gemakkelijk in en schiet net voor ze de kerk binnen.

De winkel van Ma Koomen, met Ma en haar vader ervoor. Deze foto dateert uit de jaren dertig.

Johan Mooij boven in de elektriciteitspaal aan het werk.